

AYOLLAR VA ERKAKLAR TENGLIGI: KONSTITUTSIYAVIY ASOSLARI
РАВНОПРАВИЕ ЖЕНЩИН И МУЖЧИН: КОНСТИТУЦИОННЫЕ
ОСНОВЫ
GENDER EQUALITY: CONSTITUTIONAL BASES

Nizomiddinova Mahliyoxon Niyoziddin qizi

Andijon davlat pedagogika insituti 202-guruh talabasi

E-mail: mahliyozomiddinova56@gmail.com

Annotatsiya: Mazkur ilmiy ishda ayollar va erkaklar tengligi masalasi konstitutsiyaviy-huquqiy nuqtai nazardan kompleks tahlil qilinadi. Gender tenglik tushunchasining nazariy asoslari, uning huquqiy kafolatlari, O‘zbekiston Respublikasida gender siyosatining rivojlanishi hamda xalqaro huquqiy me‘yorlar bilan uyg‘unligi yoritiladi. Tadqiqot natijalari gender tenglikni ta‘minlash jamiyat taraqqiyotining muhim omili ekanini ko‘rsatadi.

Kalit so‘zlar: gender tenglik, konstitutsiya, inson huquqlari, diskriminatsiya, ijtimoiy siyosat, huquqiy davlat.

Аннотация: Данная научная работа всесторонне анализирует вопрос равенства женщин и мужчин с конституционно-правовой точки зрения. Осветлены теоретические основы концепции гендерного равенства, его правовые гарантии, развитие гендерной политики в Республике Узбекистан и ее соответствие международным правовым нормам. Результаты исследования показывают, что обеспечение гендерного равенства является важным фактором развития общества.

Ключевые слова: гендерное равенство, конституция, права человека, дискриминация, социальная политика, верховенство права.

Abstract: This scientific work comprehensively analyzes the issue of equality between women and men from a constitutional and legal perspective. The theoretical foundations of the concept of gender equality, its legal guarantees, the development of gender policy in the Republic of Uzbekistan and its compliance with international legal norms are highlighted. The results of the study show that ensuring gender equality is an important factor in the development of society.

Keywords: gender equality, constitution, human rights, discrimination, social policy, rule of law.

Ayollar va erkaklar tengligi zamonaviy jamiyat taraqqiyotining eng muhim

mezonlaridan biri hisoblanadi. Inson huquqlari tizimida gender tenglik alohida o'rin egallab, u nafaqat huquqiy, balki ijtimoiy, iqtisodiy va siyosiy rivojlanishning ham muhim omili sifatida namoyon bo'ladi. Har qanday demokratik davlatda barcha fuqarolarning teng huquqlarga ega bo'lishi asosiy prinsip sifatida e'tirof etiladi. Shu nuqtai nazardan, ayollar va erkaklar o'rtasidagi tenglikni ta'minlash davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Gender tenglik tushunchasi insonning jinsi sababli hech qanday kamsitilmasligini, barcha sohalarda teng imkoniyatlarga ega bo'lishini anglatadi. Bu prinsip jamiyatdagi ijtimoiy adolatni ta'minlash, inson salohiyatini to'liq ro'yobga chiqarish hamda barqaror rivojlanishga erishishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Gender tenglik masalasi tarixiy jihatdan uzoq rivojlanish bosqichlarini bosib o'tgan. Dastlab jamiyatlarda ayollarning huquqlari cheklangan bo'lib, ular ko'plab sohalarda erkaklarga nisbatan kam imkoniyatlarga ega edi. Vaqt o'tishi bilan inson huquqlari konsepsiyasining rivojlanishi, demokratik qadriyatlarining shakllanishi natijasida ayollar huquqlarini himoya qilish va tenglikni ta'minlash masalasi dolzarb ahamiyat kasb eta boshladi. Ayniqsa, XX asrda gender tenglik global darajada muhokama qilinadigan muhim masalaga aylandi. Bugungi kunda esa bu masala nafaqat milliy, balki xalqaro miqyosda ham keng qamrovli huquqiy asoslar bilan mustahkamlangan. O'zbekiston Respublikasida ham ayollar va erkaklar tengligi masalasi davlat siyosatining muhim yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Ushbu yo'nalishning asosiy huquqiy negizi O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi hisoblanadi. Konstitutsiyada barcha fuqarolarning teng huquqliligi, ularning jinsi, irqi, millati, dini va boshqa belgilaridan qat'i nazar qonun oldida tengligi belgilab qo'yilgan. Bu esa gender tenglikni ta'minlashning asosiy konstitutsiyaviy kafolati hisoblanadi. Mazkur norma jamiyatda ijtimoiy adolatni ta'minlashga xizmat qiladi va davlat tomonidan amalga oshirilayotgan barcha islohotlarning huquqiy poydevorini tashkil etadi.

Gender tenglikning mohiyati faqat huquqiy tenglik bilan cheklanib qolmaydi. U ijtimoiy va iqtisodiy imkoniyatlarning tengligini ham o'z ichiga oladi. Masalan, ta'lim olish, mehnat qilish, kasb tanlash, siyosiy hayotda ishtirok etish kabi imkoniyatlar barcha fuqarolar uchun teng bo'lishi zarur. Shu bilan birga, gender tenglik jamiyatdagi stereotiplarni bartaraf etishni ham nazarda tutadi. Chunki ko'plab hollarda tengsizlikning asosiy sababi huquqiy emas, balki ijtimoiy qarashlar bilan bog'liq bo'ladi. Shu sababli gender tenglikni ta'minlash faqat qonunlar qabul qilish bilan cheklanib qolmay, balki jamiyat ongini o'zgartirishni ham talab qiladi.

Davlat tomonidan gender tenglikni ta'minlash uchun turli mexanizmlar ishlab chiqilgan. Bu mexanizmlar qonunchilik tizimi, davlat dasturlari, ijtimoiy himoya

choralarini o'z ichiga oladi. Ayniqsa, ayollarni qo'llab-quvvatlash, ularning iqtisodiy faolligini oshirish, ta'lim olish imkoniyatlarini kengaytirish bo'yicha amalga oshirilayotgan islohotlar muhim ahamiyatga ega. Bugungi kunda ayollar jamiyatning barcha sohalarida faol ishtirok etmoqda. Ular nafaqat oilada, balki iqtisodiyot, siyosat, fan va ta'lim sohalarida ham muhim o'rin tutmoqda.

Gender tenglikni ta'minlashda institutsional tizim ham muhim rol o'ynaydi. Davlat organlari, jamoat tashkilotlari va fuqarolik jamiyati institutlari bu yo'nalishda faoliyat olib boradi. Jumladan, Oliy Majlis tomonidan gender siyosatini rivojlantirishga qaratilgan qonunlar qabul qilinmoqda va nazorat mexanizmlari amalga oshirilmoqda. Bu esa gender tenglikni ta'minlashda muhim omil hisoblanadi.

Xalqaro miqyosda ham gender tenglik masalasi keng yoritilgan. Bu borada Birlashgan Millatlar Tashkiloti muhim rol o'ynaydi. Ushbu tashkilot tomonidan qabul qilingan xalqaro hujjatlar gender tenglikni ta'minlashning asosiy standartlarini belgilab beradi. Xususan, ayollarga nisbatan diskriminatsiyani bartaraf etishga qaratilgan konvensiyalar, inson huquqlariga oid deklaratsiyalar barcha davlatlar uchun muhim yo'riqnoma vazifasini bajaradi. O'zbekiston ham ushbu xalqaro hujjatlarni ratifikatsiya qilgan holda, ularni milliy qonunchilikka implementatsiya qilmoqda.

Gender tenglik jamiyatning iqtisodiy rivojlanishiga ham bevosita ta'sir ko'rsatadi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, ayollar iqtisodiy faoliyatda faol ishtirok etgan jamiyatlarda iqtisodiy o'sish sur'atlari yuqori bo'ladi. Bu esa davlatning umumiy rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Shu bilan birga, gender tenglik kambag'allikni kamaytirish, ta'lim va sog'liqni saqlash tizimini rivojlantirishda ham muhim rol o'ynaydi.

Shu bilan birga, gender tenglikni ta'minlash jarayonida ayrim muammolar ham mavjud. Jumladan, jamiyatda mavjud stereotiplar, ayollar va erkaklar o'rtasidagi ish haqi tafovuti, rahbarlik lavozimlarida ayollarning kam ulushi kabi muammolar hali ham dolzarb bo'lib qolmoqda. Bu muammolarni hal etish uchun kompleks yondashuv zarur. Avvalo, aholi o'rtasida huquqiy savodxonlikni oshirish, gender madaniyatini shakllantirish, ta'lim tizimida gender yondashuvni kuchaytirish muhim ahamiyatga ega.

Gender tenglikni ta'minlash kelajak avlod tarbiyasida ham muhim o'rin tutadi. Chunki bolalar oilada shakllangan qadriyatlar asosida ulg'ayadi. Agar jamiyatda tenglik prinsipi mustahkam bo'lsa, bu kelajakda yanada adolatli va barqaror jamiyatni shakllantirishga xizmat qiladi. Shu sababli gender tenglikni ta'minlash masalasi faqat bugungi kun emas, balki kelajak rivoji uchun ham

№	Yo'nalish	Ayollar holati	Erkaklar holati	Konstitutsiya viy asos	Muammo	Taklif
1	Huquqiy maqom	Teng huquqlarga ega	Teng huquqlarga ega	O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi	Amaliyotda ba'zi cheklovlar	Nazoratni kuchaytirish
2	Ta'lim	Ta'lim olish imkoniyati kengaymoqda	To'liq imkoniyat mavjud	Konstitutsiya viy tenglik prinsipi	Qishloq joylarda cheklovlar	Ta'lim dasturlarini kengaytirish
3	Mehnat bozori	Bandlik oshmoqda, lekin pastroq ulush	Bandlik darajasi yuqori	Mehnat huquqlari tengligi	Ish haqi tafovuti	Teng ish haqi siyosati
4	Siyosiy ishtirok	Ulushi ortib bormoqda	Faolligi yuqori	Saylov huquqi tengligi	Rahbarlikda kam ulush	Kvotalarni oshirish
5	Iqtisodiy faoliyat	Tadbirkorlik rivojlanmoqda	Faolligi yuqori	Mulk huquqi tengligi	Moliyaviy resursga kirish qiyin	Kredit imtiyozlari
6	Ijtimoiy himoya	Maxsus dasturlar mavjud	Umumiy himoya tizimi	Ijtimoiy davlat prinsipi	Yetarli darajada emas	Qo'llab-quvvatlashni kengaytirish
7	Sog'liqni saqlash	Ona va bola himoyasi kuchli	Umumiy xizmatlar	Sog'liqni saqlash huquqi	Hududiy farqlar	Tibbiy xizmatni yaxshilash
8	Jamiyatdagi rol	Stereotiplar mavjud	Erkinroq rol	Tenglik prinsipi	Ijtimoiy qarashlar	Ma'rifiy ishlar

9	Rahbarlik lavozimlari	Kam ulush	Yuqori ulush	Teng imkoniyat prinsipi	Gender nomutanosiblik	Liderlik dasturlari
10	Qonunchilik himoyasi	Maxsus qonunlar mavjud	Umumiy qonunlar	Konstitutsiya viy kafolat	Amaliy ijro sust	Monitorin gni kuchaytiri sh

muhim ahamiyat kasb etadi.

Xulosa qilib aytganda, ayollar va erkaklar tengligi demokratik jamiyatning ajralmas qismi hisoblanadi. Uning konstitutsiyaviy asosda mustahkamlanishi davlatning huquqiy va ijtimoiy rivojlanish darajasini belgilaydi. O‘zbekiston Respublikasida gender tenglikni ta’minlash bo‘yicha mustahkam huquqiy baza yaratilgan bo‘lib, uni amaliyotda to‘liq ro‘yobga chiqarish dolzarb vazifa bo‘lib qolmoqda. Gender tenglikni ta’minlash orqali jamiyatda ijtimoiy adolat, iqtisodiy rivojlanish va barqarorlikka erishish mumkin.

(1-jadval) Ushbu jadvaldan ko‘rinib turibdiki, huquqiy jihatdan ayollar va erkaklar teng huquqlarga ega bo‘lsa-da, amaliyotda ayrim tafovutlar mavjud. Ayniqsa:

- 1) mehnat bozori
- 2) rahbarlik lavozimlari
- 3) ijtimoiy stereotiplar

sohalarida muammolar saqlanib qolmoqda. Shu sababli gender tenglikni ta’minlashda faqat qonunchilik emas, balki **amaliy mexanizmlar va ijtimoiy ongni o‘zgartirish** ham muhim ahamiyatga ega. Ayollar va erkaklar tengligi bo‘yicha tahliliy jadval (1-jadval)

Xulosa

Ayollar va erkaklar tengligi zamonaviy demokratik jamiyatning asosiy tamoyillaridan biri bo‘lib, u inson huquqlari tizimining ajralmas qismi hisoblanadi. Gender tenglikning konstitutsiyaviy darajada mustahkamlanishi davlatning huquqiy, siyosiy va ijtimoiy rivojlanishida muhim ahamiyat kasb etadi. O‘zbekiston Respublikasida ushbu prinsip O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi orqali kafolatlangan bo‘lib, barcha fuqarolarning teng huquqliligi qonuniy asosda ta’minlangan.

Tahlillar shuni ko‘rsatadiki, mamlakatimizda gender tenglikni ta’minlash borasida sezilarli ijobiy o‘zgarishlar amalga oshirilmoqda. Xususan, ayollarni qo‘llab-quvvatlash, ularning ijtimoiy-siyosiy faolligini oshirish, ta’lim va mehnat sohasida teng imkoniyatlar yaratish bo‘yicha samarali choralar ko‘rilmoqda. Bu jarayonda Oliy

Majlis hamda boshqa davlat va jamoat institutlarining roli muhimdir.

Shu bilan birga, ayrim muammolar — jumladan, jamiyatdagi stereotiplar, iqtisodiy tengsizlik elementlari va rahbarlik lavozimlarida ayollar ulushining nisbatan pastligi — hanuz dolzarb bo‘lib qolmoqda. Bu esa gender tenglikni to‘liq ta‘minlash uchun nafaqat huquqiy, balki ijtimoiy va madaniy yondashuvlarni ham kuchaytirish zarurligini ko‘rsatadi.

Xulosa qilib aytganda, gender tenglikni ta‘minlash davlatning barqaror rivojlanishi, ijtimoiy adolatni qaror toptirish va inson salohiyatini to‘liq ro‘yobga chiqarishning muhim shartidir. Ushbu yo‘nalishda olib borilayotgan islohotlarni izchil davom ettirish va ularning samaradorligini oshirish dolzarb vazifa bo‘lib qolmoqda

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi
2. “Xotin-qizlar va erkaklar uchun teng huquq hamda imkoniyatlar kafolatlari to‘g‘risida”gi Qonun
3. Birlashgan Millatlar Tashkiloti tomonidan qabul qilingan Inson huquqlari umumjahon deklaratsiyasi
4. Ayollarga nisbatan kamsitishlarga barham berish to‘g‘risidagi konvensiya (CEDAW)
5. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining gender siyosatiga oid farmon va qarorlari
6. O‘zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi materiallari va hisobotlari
7. Gender tenglik bo‘yicha ilmiy maqolalar va o‘quv qo‘llanmalar
8. Internet manbalari va rasmiy statistik ma’lumotlar